

Саїд Карім Бассемович
Євдакова Дар'я Олександрівна

*студенти факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВИЙ СТАТУС БІПАТРИДІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Активізація інтеграційних процесів, що відбуваються в даний час, посилює інтерес до проблем множинного громадянства. Даний інститут може надати особливий вплив на хід інтеграційних процесів, по-перше, тому, що множинне громадянство (біпатризм) іноді необґрунтовано змішують, що веде до безсистемного вирішення цих питань на практиці, по-друге, тому, що підхід держав до питань біпатризму неоднозначний [2, с. 251].

Для регулювання біпатризму держави часто вживали заходів, спрямованих то на розширення біпатризму, то на його викоринення, причому з однієї і тієї ж метою: намагаючись збільшити своє населення, іноді навіть за рахунок цілих міст і районів вирішити управлінські, військово-стратегічні, економічні та інші проблеми. Дані підходи не були синхронізовані в часі і просторі, супроводжувалися зміною періодичності навіть в одній країні, що не давало шансів на усунення біпатризму [4].

Дія біпатризму в міжнародному праві і обов'язки індивідів, їх зв'язок з громадянством мають значення з огляду на схожість правових статусів біпатрида і іноземця. Правовий статус іноземців в будь-якій країні своєрідний і, подібно до статусу громадян, підпорядкований юрисдикції країни перебування.

Вважаємо, що подібні випадки функціонального громадянства не становлять біпатризму, так як людина набуває не громадянство, а лише окремі елементи правового статусу громадян, а держава не вважає іноземця своїм громадянином, хоча і притягає його часто до відповідальності або надає заступництво і захист [5].

У ситуації з функціональним громадянством швидше доречно говорити не про біпатризм, випадки якого різноманітні (наприклад, мають право на оптацію, часто прирівнюють до іноземців і т. д.) і вимагають самостійного дослідження. Як ми вже вказували, для визнання факту громадянства (особливо в

держав, що не мають законодавства про громадянство) першорядним визначальним фактором є зміст зв'язку людини і надавача громадянства, заснованої на відповідних правах, обов'язках і відповідальності особи перед державою в рамках особливих соціально-політичних, економічних, культурних і моральних взаємин [1, с. 21].

Досить довгий час в Україні існує велика маса людей, для яких можливість безперешкодного виїзду до іншої країни в будь-який час є необхідністю. У добу глобалізації, коли кордони країн відіграють все менш вагому роль, стає зрозумілим, що і студент, і бізнесмен, і особа, яка прагне покращити своє матеріальне становище, знаходячись на різних щаблях суспільства, мають спільне прагнення зробити для себе світ більш доступним, не обмежуючи себе кордоном однієї держави. Чимало респондентів, яких було опитано під час соціологічних досліджень, вважають єдиним ефективним вирішенням зазначеної проблеми введення інституту подвійного громадянства. І такі відповіді трапляються дедалі частіше. Так, за даними соціологічного опитування Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова, здійсненого у 2016 році, лише 49,1 % громадян за наявності можливості отримати громадянство іншої держави відмовилися б від нього. 13,8 % осіб коливаються з таким рішенням. 37,1 % опитаних погодилися б отримати громадянство іншої країни. Більш за все українці хотіли б отримати громадянство США. Серед опитаних, які погодилися б отримати друге громадянство, 27,4 % готові відмовитися від українського громадянства, 28,1 % не змогли точно відповісти [12, с. 23–24]. Тривалий період у доктрині міжнародного права домінувало негативне ставлення до множинного громадянства. Причиною цього була відсутність міжнародно-правового регулювання низки пов'язаних із цим явищем питань. Сьогодні ситуація суттєво змінилася. У міжнародному праві заборони множинного громадянства немає. Норми міжнародного права абсолютно нейтрально ставляться до нього: не забороняють й не вимагають його обов'язкового введення.

Слід одразу зазначити, що країни Європейського Союзу мають різне бачення та, відповідно, по-різному вирішують питання з біпатридами. Так, серед європейських країн, в яких множинне

громадянство дозволяється або фактично допускається, можна виокремити Ірландію, Німеччину, Нідерланди, Італію, Туреччину, Грецію. Однак є й країни, в яких наявність в осіб другого громадянства категорично не дозволяється. Серед них, зокрема, Австрія, Норвегія, Швеція [4, с. 3].

Так, на думку В. Ковальського, натеper отримання подвійного громадянства становить певну небезпеку для Української держави з ряду причин. По-перше, це ментальний фактор. Висловлюється думка, що українці є «смачною стравою» для столу «дружних сусідів». По-друге, економічний. Особи, що вже мають таке громадянство, як правило, спекулюють на перетині кордону, тримаючи свої статки за кордоном, ведучи фактично подвійне життя. По-третє, безпекові пріоритети. Власники подвійного громадянства становлять джерело непевності для країни свого перебування тим, що її національні інтереси зовсім не є для них пріоритетом. Приклади кримінальних справ проти відомих імен можновладців, внесення за них шалених сум застав, поширеність іноземних паспортів серед депутатського корпусу тощо лише підтверджують наявність цієї небезпеки. А маніпуляція на подвійному громадянстві – це прямий шлях до відторгнення і зради інтересів.

На наш погляд, санкціонування біпатризму міжнародним і національним правом, неможливість його усунення, проблеми, породжувані їм і неорганізованими заходами проти нього, інтереси країн і народів повинні неминуче привести до більш широкого визнання права на біпатризм. У зв'язку з цим вважаємо, що Україна, як і багато інших республік колишнього СРСР, гостро потребує ясною, чітко окресленої, багатогранної концепції з питань інституту множинного громадянства, що неможливо без комплексного вивчення фахівцями цього питання на основі позитивного міжнародного досвіду, широкого обговорення його в наукових і громадських колах.

Держави і інші суб'єкти права повинні завчасно готуватися до виникаючих проблем біпатризму, особливо в передвоєнний і воєнний періоди, створюючи необхідні захисні механізми. Досвід країн інтеграції і регулювання біпатризму може бути корисний для вирішення цього завдання.

Джерела:

1. Бусол О. Подвійне громадянство / Центр досліджень електронних комунікацій. URL: <http://nbuviar.gov.ua>.
2. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія: в 6 т. Київ: Українська енциклопедія, 1998–2004. Т. 4: Н–П. 2002. 720 с.
3. Про громадянство: Закон України від 18.01.2001 № 2235-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Про закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 № 1582-IV. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Науковий керівник – к.ю.н., доцент кафедри професор кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» Канєнберг-Сандул О. К.